

१

सर्वे

॥१॥

श्रीगणेशाय नमः श्रीजानकीकान्ताय नमः सीतालतासमासं तं रामकल्पमहीरुहम् सफ-
 लं सीतलच्छायं श्रान्तिविश्रान्तिदंभजे १ श्रीरामचंद्रस्य आर्यामुज्ज्वलकृतप्रारंभः ॥ तद्विषु-
 खे मखमुखेनान्यस्य कस्य जीवामि जीवामि तभवदर्पितवसनासेनमात्रजीवनाः सर्वे २ परितः
 पश्यसि परितः ३ श्वरोगाधिपरितोजगविजौसि मां राम किंतु दंतं न ४ श्वरोगाधि न वीहसे न वा ५
 वेत्सि २ जानाति भूपमत्स्यो नाल्यं जानाति भूपदत्ते तत् ६ उचितं सकलतविज्ञे सर्वज्ञे त्वय्यदः कथं
 श्राद्धं ३ अर्थनिविलसतिलि सादातुरिदित्सातु दूरतोपास्ता आस्ता कृपणकथे परमा-
 पते रामने चिता भवति ४ अयिरंकमं कनिष्ठः प्रार्थयमानो ३ र्मको लभेते कथं वत जगदुभ-
 वै दंकगतो लभेते नत ५ द्रवतः ५ आशापाशनि कंदं कारुणारे कलेवरे निहितं यदि न मोक्षयसि मां
 त्वं कुरुतीह स्वात्मनैव मे वृत्तिम् ६ अनुचितं मिदमेवाहो श्रीमद्धारिस्थितोऽप्यहं ७ दीनः व्यथय-
 भवेत्

॥१॥

नमः

शिवायेन

न ५ सितं २

वक ३

पेक्षसेचेनयाकृतासेवा अगसंसेवकसुतमपिराद्ववपरिपालयंति पृथ्वीशाः १५ नहिनिजजाठर
 वहेर्जयायमत्यूर्वजार्जितो किंत्वज्ञानसंस्तुतिसंततपीठपरंपराशांसे १६ चित्तचमत्कृतिवारता
 मिदमिहतावत्तुत इवत्सुकाठिन्यं तदनुब्रसेलोकेलो केशकचकथं कठोरतांयासि १७ अंके
 २ गतवैपंकेलंकेशरिपोऽतिपोष्यमासीनं त्वंमुखसोरमवर्चितताम्वृजोशंशिशुं प्रभोपाहि १८ चिबुकंसमु
 खतायेकरेणकरंभर्भकंमातः सिंदूरचलवासिनिमामिहरामोमिध्वेपाहि १९ उचिता धृष्टतति
 प्रत्यर्थिन्पेषुनाभकेपिमपि वत्सलताधृष्टतयोगो व्याद्युस्येववर्ततेवेरमं २० पितरौविमिन्नो यत्र ३
 तत्रान्यतरेराजीवनंरिशिशोः उभयंत्वमेवमेतत्त्वयिनिष्करुणकरोमि किंराम २१ नश्रतो
 धिरीनभाषामितिसर्वज्ञेनशक्यतेवक्तुं श्रुत्यास्थितौसित्तूलीमित्यपिवचनं दपानि धौनिधम २२

निकथं न हि त्वां मम व्यतिस्तदनुमानवाधीना ७ त्रिभुवनपालनदीक्षितरक्षणाशक्तिस्तवाक्षतापीभं
 सामान्यमिव विशेषं किं मां परिहृत्य सर्वतः स्फुरति ८ यदियुरपधानां कोटिभिरंतरविधादमाया
 सियता ९ इति वा लैस्तु व्यतिक्रिमीति ह मानुषी जननी १० अग्निवदराववत थ्यं कोपो यं केन
 मदापराधेनेन शपथस्तेदाशरचेदशरथपदयोर्घदन्यथा वृषे १० मामिह कृपिरामनाथं कुशैर्वी
 प्ररमेशनिःशेषैः लोत्पुङ्गुजपदमस्तकमवलोक्य स्थितो सित ११ कुरुणा कर इत्यानरथेन पा
 पयाति ते विरुदमात्नाते शरणागतमतिकृपिरां किं मां समुपेक्षे सैरवत्तंस १२ कुरुवाणव्यवकरां मदी
 नेत्वां शरणापान्ने शरणागतवत्सलैर्विष्णुपूजितं जहीहि वा विरुद १३ सेवामपेक्ष्य दातानहि दा
 ता किंतु वेतनादाता से वाहीनेहीनेपत्न्यत्नदृष्टवधेहि जीवबद्धनवेत् १४ सेवकवसभवत्वाद्
 शतिर

पा
 पि३

किं करोऽहंते ॥ मत्कृतदुष्कृतसंख्यापथार्थतोवेत्सि किं न वावेत्सि ॥ ३६ ॥ अपराधिनमपराधिनम
 पराधिनमभर्कं रवेत्तममाम् ॥ पालयपालयपालय जननि श्रीराम नार्थये किंचित् ॥ ३७ ॥ उचितं
 वेत्तुमभद्रं नहि नाथैत्वप्पनाथ इति वाक्यम् ॥ जिह्रेभ्युपेक्षितो हं सीतानाथ त्वया स नाथ इति ॥ ३८ ॥
 क्रोशतं दीनास्यं पशुरप्युपयाति गोर्निजं वत्सं ॥ ईदृशदीयभाग्यं सर्वविदपि वेत्ति मत्कृपां
 नमवान् ॥ ३९ ॥ सर्वज्ञः स्वाधीनो दयालुरभिधेहि मयि कथं कठिनः ॥ इति पृच्छोदास्यसि किं वि
 जेश्वर त्वं ममोत्तरं राम ॥ ४० ॥ अपराधमार्जरोपि केचिदपि कनुरागतवोचिता नैव ॥ नहि क
 श्चित्संसारो गतापराधोस्ति वदन्मेषुतव ॥ ४१ ॥ तस्य स्वयं ॥ पराधो मम पुनरधि क इति प्र ॥ ३१ ॥
 माता कः ॥ अहमिति चेदभ्यस्ता त्वयेश सर्वज्ञते तदर्थं किम् ॥ ४२ ॥ अग्रज जायामिच्छत्यग्रज
 वधला लसंतं रात्मनि च ॥ या कनुरागा सुग्रीवैरा च वसाते कथं तरामुचिता ॥ ४३ ॥ भ्रातुरवशा
 मात्रात्संतापित बैरवनि नेव जवात् ॥ स्वसमीपमागतेऽस्मिन् विभीषणो कास्ति निरपराध
 त्वम् ॥ ४४ ॥ जल्पति कल्पय मोक्षैः पौरोभाग्यं मयि धृमासिंधो ॥ संतप्रचित्तभावादुक्तं मुक्तं प
 दुत्तमश्लोक ॥ ४५ ॥ आस्तामेतदशाभ्यं परदोषगवेषणं पुरोक्षेण ॥ ईदृशमवतश्चरिते वि
 भीषणा येस्तु किमपराधं मे ॥ ४६ ॥ स्वीयमहो गुरोराहीने को नाकलहः परीक्षके रासह ॥ त्वपि

॥ ३॥

3

किं वात कुतुकार्येषु व्यासं ज्ञानं जानकी जानते ॥ दीनानि मेव चांसि प्रकटं नोपाति करीमार्गं ते ॥ २३ ॥ प्रायोराक्षस
 पुच्छं प्रांतः शोषेऽनिशं सुखं शोषे यज्जल्पतो मशं मे कनुराणि वचांसि नावधारयसि ॥ २४ ॥ अयिदलति व
 ज्रहृदयं मधुचने रोदितीव पाषाणाः किं वामयापराद्धं यत्कनुराणि विभवा नुदासीनः ॥ २५ ॥ जल्प
 तमल्पबुद्धिं पश्यंतस्त्वत्कृपा मपश्यंतः ॥ मामुपहसन्ति लोकाः शोकारे रामतत्त वाश्लाघ्यम् ॥ २६ ॥ ह्री
 रे राक्षसजिह्वस्तं कंफूक्तं त्वपा मरः पिवति ॥ दंभि नमवलो क्यजनस्तद्धन्मं प्रां कते त्वया त्यक्तम् ॥
 ॥ २७ ॥ मयि कनुराण्यमदुभावाद्यदि नाभी छं कजोषि माकुतुतत् ॥ स्वस्वामिभावमीश स्वीयं प्रकटीकु
 तुष्वदास रथे ॥ २८ ॥ पापसद्वरा मसर्व्व भ्रमनि निहितं करोति किं न्याम ॥ तद्वत्तव मंत्रजपः पापि
 निमयि किं करोति वाभी ॥ २९ ॥ संतप्रापसधिदे वाव्यपि मप्रमो भवत्युपदिप्रम् ॥ नित्याशोचेत
 दत्तं वमंत्रजपोपि मप्रमसा भवति ॥ ३० ॥ आलिन्यदेष भीत्या पथग्विधेयं तु माघराशेः किं मत्तः शरीरं पाप
 त्यापं किं वा जपः करोतु पृथक् ॥ ३१ ॥ कुरुमासाहसमित्थं जल्पन्त्य ह्रीं भिनत्ति पाषाणाः तद्वत्सं जैर्दोषैः
 पापं निन्दामिराम कुर्वेच्च ॥ ३२ ॥ मृगमदभूमौ जनि तो जहाति दोषानि जंपलांडुः किम् ॥ तद्वत्तव दासी
 हंत्यजामिदोषं नयातु देवेश ॥ ३३ ॥ सुकृतिन ईषत्यापे प्रापश्चिंतं रक्षतम प्रोक्तम् ॥ अपयाति मामु
 दीन्यप्रापस्तदपि हे जोरि व व्यावृम् ॥ ३४ ॥ परिगणानां भगणानां भविताय दिवास मंत तो रा
 नाम् ॥ रात्रवपाप च यानां न मत्तानां भवेदिदं कृच्छ्रम् ॥ ३५ ॥ सर्वं तता श्रुता ते सत्यं वद राम

॥४॥

५

वदवाव्यवहारमीड्यलोकेषु ॥६०॥ त्वंममजननीजनकस्त्वमेवबंधुः कुलंचश्रीलंच ॥ त्वपिनिष्कृतंया
 तेतरामपि वच्चापुतेमकीशान ॥६१॥ कृपयाद्रूपसिमांचेतृणाप्यमन्येनकालमप्युचैः ॥ अकृपंया
 चेत्तेवरामप्रापंस्तरामेवकालरूपंमे ॥६२॥ अथवाहोकिंवहुनाधार्म्यकिमिहोचितंप्रभोः पुरतः ॥
 जन्मप्रवं ॥ ६३॥ सिद्धायाधीना ॥ ६४॥ यांतिमूलतांदोषाः ॥६५॥ नाराधितोसिपूर्वकचिदपिनाराधयानि
 चेदानीम् ॥६६॥ मिचस्वमिष्टं कलं हामूढ ॥ ६७॥ तेवमेवाढम् ॥६८॥ दुर्दंतं दुर्बुद्धिं कामादिवशंपरा
 ध्रुवंभवति ॥ पालयसिमां पदेषारावभवतः क्षमोच्चैर्जपति ॥६९॥ रचितापराधजातेमपिस
 दप्रोसीतिबोधनेनैव ॥ मुखतो निरंकुशारेरामेति यतः प्रवर्तते वारी ॥७०॥ नैवास्तितेऽनुकंपायसिं ॥७१॥
 स्तस्पास्यतः कथंकारम् ॥ कित्विषमुद्राभाजोरामेतिनिरामयंचः प्रसरत ॥७२॥ तस्माद्यालविषा ॥७३॥
 तंधनधनशब्देः पतंतमुर्वीमां ॥ अनुद्धजगुनुता ॥ पंजीवनदानेनपाहिरदरे ॥७४॥ तस्मानिरे ॥७५॥
 दावतपुंशुष्यार्कंनिराश्रयं दीनम् ॥ कनुराकागद्वत्तच्छायामच्छांविवायमापाहि ॥७६॥
 तस्माकच्छ्रोत्रवतीविशा ॥ लकच्छ्रोत्रसंकुलीभूतम् ॥ कनुरापांगनिरीक्षिपीगुराजालैः
 कर्षमांप्रकर्षरा ॥७७॥ तस्मानक्रविकुलंकलंप्रापंचिरायदेवेश ॥ कनुराद्रचित्तवत्तैगजे
 न्द्रमिवमांससुखरपीत्या ॥७८॥ तस्मासुकेतुः कन्याभीतं त्वांशररामापन्नम् ॥ विश्वामित्रमि
 जोच्चैर्विश्वार्तिनाशनाशुमापाहि ॥७९॥ तस्मादुवाहुमुस्वक्षपाचरवातविधतंकीरा ॥

पादधिककृत्येभ्येन सहर्षया भवेत्किं नोः ॥४७॥ वक्रत्वमेतदुक्तं तवाग्रतो रामयच्च यावच्च ॥ पद्यो
 प्यसि नृपस्त न्न छेपति तोस्मि पादयो रूपरि ॥४८॥ प्रणिपातमात्रं नीराद्यापि कोपाशुशु नोरा
 महेताम् ॥ ममदुरितस्य विपाके राववनायापि मुक्तकोपोऽसि ॥४९॥ सन्तुल्यो नास्ति विभुर्मन्तुल्यो
 नास्ति चापरो दीनः ॥ दीनानां चैकवर्धो कनुरागासिंधो बुवेहमन्यत्किम् ॥५०॥ स्वयंप्रकाशो त्रिभुवन
 भवनं स्वयंप्रकाशयति ॥ कनुरागां पश्यामि नो चेदंधो वाहं न प्राप्ति वा भवति ॥५१॥ नाभीं कनुरागा
 तः करोषि यदि रामसापराधस्य ॥ मज्जल्यन कल्पितेन स्वांतो द्वेजेन किं न वा कुतश्चि ॥५२॥ अरयोऽपि
 बैरमावादिहं भवतोऽमंत एवाशु ॥ दासस्य मेदया जो प्रार्थित दाने सि कथमुदासीनः ॥५३॥ नाद
 तंदत्ते चेत्कस्मै दत्ता विभीषणो न पुरी ॥ किं किं धारा ज्यं वा कपि नादत्तं भवांतरे कस्मै ॥५४॥ श्री
 दासतो गृहीताः पृथुकाश्चेत्किं त एव नो दत्ताः ॥ ऐंद्रं पदमि हतस्मै दत्तं तत्केन तस्य कृत्येन ॥५५॥
 उन्मोचितो गजेन्द्रो मदांधदृष्टिश्चतिर्यगुभूतिः ॥ दाता सेवककुलजः पाताले च त्वपावलिर्व
 ऊः ॥५६॥ उद्धतचित्तवत्ते नु तमजो केस्पतिर्दशास्यस्य ॥ दशरथसंज्ञस्य विभोः कल्पितं चैस्तरा
 मधःपातः ॥५७॥ सुग्रीवविभीषणायोस्तूष्णीं स्थितयो रभूत्परं राज्यम् ॥ सर्वकैशाभिषिक्ते प्रशन्नता
 वायुनन्दने मोक्षम् ॥५८॥ पद्यं करोषि चैतन्महेश्वरत्वेन शोभते भवतः ॥ आस्तां तन्न नु स कलंसक
 लं कंसपि पाहि मां राम ॥५९॥ चैलां चलेधुतासि प्रसमं कुत्रापयास्यसि स्वैरम् ॥ कुतुवाजीवनव्यति

॥५॥

5

स्मिरमुखं बुजमुध न्नव नीरद नीलमिंदिरागेहम् ॥ परिहरतु दुःखं जातं तेजः किमपीन वंशसंभूतम् ॥ ८७ ॥
 शरपूतीरपुरेशे सुरेशागिरिशदिपेयपादपीयूषे ॥ वेदेहीहृदये प्रोममभक्तिरिहास्तुमानुषे वेवे ॥ ८८ ॥ दश
 रूपनन्दननामा चंदनधामाभिनन्दनो जगताम् ॥ दमयति मदीयमुदितः कश्चन मोदो हृदंतरे दाचं
 ॥ ८९ ॥ रामाभिधाभिरामाश्रयाभामेमानसं समासाध ॥ मेत्री कपिधरित्री पुत्री प्राचीनधर्मलक्ष्मी
 ॥ ९० ॥ आमांगसंगविद्युन्मालं नीलं विलंबितं नगं ॥ दशरथपूरवजपुशं पश्यत पीयूषपूरितापांगं
 ॥ ९१ ॥ अनिलतपः फलमग्ने पल्लवे हंसचामरचक्रम् ॥ पार्श्वे भक्तिविशेषो मध्ये तडिदं बुद्धमुदावं
 ॥ ९२ ॥ इंद्रीवरदलनयनं जलदावलिमंजुसंजुलापापम् ॥ मंदीकृतदशवदनं तं दीनमहोदयं वंदे ॥ ५ ॥
 ॥ ९३ ॥ वामे कांचनवल्लीसंघीनोऽन्यत्र कांचनविठपी ॥ विलसतिमानसकमले मध्ये हरिनीलकं
 दलोद्रेकः ॥ ९४ ॥ कमलापमाननेत्रा ममलायतवाहुसंगिकोदंडा ॥ शमलावरापधरित्रीजननीपुंवे
 षधारिणी वंदे ॥ ९५ ॥ पतिः शरधनुषांशुसंपतिर्द्योगिद्योगिनामोऽयम् ॥ स्फुरति हृदि पितविपत्तिः
 काचनविनिर्ममानिशंचिते ॥ ९६ ॥ हिरमनोहरदशनादशशतकरवंशभूषणारचना ॥ काचनका
 चमणीनां कलालीलयमनःकुतुते ॥ ९७ ॥ तूणीकवचकृपाणी विशिखासनवारा मंजुलायांती ॥ वे
 रणीकपिशुणानामेणीदृगपातचारिणी जयति ॥ ९८ ॥ आनननिर्जितचन्द्रासंद्रा नंदकनूभिनुलि
 द्रा ॥ रमयति विगलिततंद्रावराविद्राविरागिमुद्रा ॥ ९९ ॥ पाथोधि वद्धसेतुं नक्तं चरनाशपिशुनसत्केतुम् ॥

गाविजमुनिमखमिवमंरक्षरेरक्षजानकीजाने॥१३॥पाषाणातांप्रयातंमुनिशापेनचपूर्वपापेन॥मत्तनु
 शल्पमहिष्यातुल्यतयाकल्पपरचयकल्पाराम॥१४॥अधरितकोटियुगानंनद्धगुरारामपापम॥स्माकम्
 अंडजमंडनवाहनखंडयचंडीशाबापदंडमिव॥१५॥निर्भूयोक्तमूतलमर्जुनय॥शसंतकंसपंकस्य॥
 कुतुदैन्यमेलकंमेकुंठितगतिमोशजामदन्पमिव॥१६॥मगजल॥बुद्धिमबुद्धनिदाबतप्रेनमेनुगापू
 रीम्॥वनमिवमानसमुच्चैःप्रविशन्ब्रजंससप्रियावरजः॥१७॥आपदिमांस्मरतीतिप्रायोनकरोषिसं
 पदंमत्तचेत्॥स्मृत्यामदीयपातेमवित्तकिंमिवाधिकंरत्नसं॥१८॥अपनयदेव्यमुदंजपरिहरचिंतलयंस
 मग्नेमेवन्मुखंवीक्ष्यमिन्नपलंनकरोमिकहिचिदाम॥१९॥ममनाशयाधिवाचिज्ञमस्वविविधापरा
 धसंबंधंशररागतजनेवत्सलरात्रेवशररागतोस्मितेदासः॥२०॥दशशतकरवंशमवेदशरथप
 ष्वीशपूर्वपुरोषोब्रू॥दशवदन्तकेनूपेचेतोरमस्वरात्रवेभूषे॥२१॥किंतवसुतधनजायामायामय
 नूपचिंतयाप्यनया॥अनयानंदमयेकिमयेरमसेनरात्रवेचेतः॥२२॥त्यजनिजगजवाजिकप्यामज
 मजजठरेजगद्धंतमजं॥तत्प्राप्ताननुचेतःप्रा॥प्यसिसकलंनवैपरीत्सेन॥२३॥हितमात्रंवाच्य
 सिचेत्तन्मंजूषांशरराशमारव्याम्॥नोचैच्चंचलप्रीत्येवंचितमसिचेत्तदुत्कैलौर्विषये॥२४॥कचित्तचंच
 तुमकर्तुंशक्तःसकलंजगदंतदन्पथाकर्तुम्॥यस्तंविहायरामंकारंमाधेहिमानसान्यस्मिन्॥२५॥विषयैः =
 दादिद्रदावशांत्यैर्बर्षतुककृशाकटाक्षनोराशि॥नित्यांकस्थितविद्युत्कश्चनवेकुंठमंडनोमेघः॥२६॥

मुदा३

॥६॥

6

॥६॥

आपदमंतं नेतुं कंचिच्चिन्मोदकंदलंवदे ॥ १०० ॥ अभिनवपञ्चवशायनां प्रायनांतनिविष्टविद्युदुध्रासां ॥ कांचनानि
 कुतुंबां कश्चित्प्रशिरसं कंचिदर्थये लीलाम् ॥ १०१ ॥ कुटिलाशायविषवर्ध्नी नटिलां निटिलां स्रुमां वृकरां
 बल्कलकल्पिते वसनां रावरावधरवरसनां वदे ॥ १०२ ॥ अकण्ठपटके पि ॥ केटकांतटकामितया ॥ मिनीतवे
 क्रम्यां ॥ तदुचितमुपचारचयं रचयंती कंचिदर्थये लीलां ॥ १०३ ॥ अवरमणि कुलभूषां वररिपुवैरिभोक्ति
 मंजूषाम् ॥ कामपि कामपि कानां रसाललीलां ॥ नि काममवलंबे ॥ १०४ ॥ सुरसरिदवरजचंचंचामरके
 रसोदरादरानुगतं ॥ कंचिदुदंचितचंपकचेलं शैलं सुनीलममलंबे ॥ १०५ ॥ आकर्षककृष्णचापं वधंतं वा
 शाकटिमुत्तमसंरोधु ॥ वंदयोजिदुरापंकं ॥ चनहुंकारं सुंदरं कोपम् ॥ १०६ ॥ खंडितहरकोदंडा ब्रह्मांडकरंड
 मंडनीभूता ॥ वैदेहीगलमालाविलसति लीलाविलासवती ॥ १०७ ॥ धनुषारिपुजयतनुषातुचिरतरा
 कारनिर्जितां बुधरा ॥ ततुराहारा निभचररा काचनकतुरा ॥ तुरादिमेहदयं ॥ १०८ ॥ राक्षवमेवोऽ
 भोवोविद्युर्पितां वरप्रवरः ॥ जीवनदाता सविता हृदया काशे सदा ममोऽत्र सतु ॥ १०९ ॥ धनुर्वारा धरंधीर
 दशाननविमर्दनम् ॥ प्रफुल्लनयनाम्भोजं मजेदशरथामजम् ॥ ११० ॥ इति श्रीमहासुहृद्गुलभद्वि
 रचिते अष्टोत्तरशतश्रीरामायणसंपूर्णा श्रीसीतारामचन्द्रायणमस्तु संवत् १८८४

7

७२५०७